

چکیده

مثنوی شریف مولانا را برخی از حکمای مسلمان، تفسیر منظوم قرآن کریم دانسته‌اند؛ چون قرآن ظاهر و باطنی دارد و منشور پرفروغ انسانی را به بهترین شکل در طیف‌های متفاوت به نمایش می‌گذارد و مخاطبان خاص و عام را شیفته‌اندیشه‌اش می‌کند. از دیدگاه مولانا انسان اگر بتواند همچو نی وجودش را از تعلقات خالی کند. به مرتبه‌ای می‌رسد که فرشتگان بر او غبطه می‌خورند، بی‌شک نیل به چنین مرتبه‌ای به راحتی ممکن نیست بلکه مستلزم شکیبایی، توأم با صیقل ارواح است. صبر، که در نگاه مولانا یکی از خصال برگزیده عارف است و فقدان آن موجب انحراف از مسیر حق می‌گردد، نوری را فراروی سالک - که قصد تقرب به حق دارد - متجلی می‌نماید. این عمل یعنی خویشتن‌داری و تحمل شداید، از یک طرف مبرا از شکایت نسبت به کسی و از سوی دیگر خرسندی و رضا به قضای حق تعالی است. صبر یک فضیلت اخلاقی درجه دوم یا تکمیلی نیست، بلکه یک ضرورت است؛ تا جایی که اگر صبر نباشد، سعادت و خوشبختی فرد و جامعه هرگز میسر نخواهد شد. فراتر از این، به نظر می‌رسد که نگرش مولانا به صبر در مثنوی، متعالی‌تر از نگاه مرسوم و کلیشه‌ای است و از لایه‌های در هم تنیده، تکوین یافته است که بعضاً تفاوت‌هایی را می‌توان در آن دید. به گونه‌ای که در بعضی ابیاتش صبر و پرهیز را زیان و تهلکه و در مواضع دیگر آن را قبله معنی‌وران می‌داند. به همین دلیل نمی‌توان اندیشه مولانا در حوزه صبر و پرهیز را صرفاً از یک زاویه نگریست.

کلید واژه‌ها: مثنوی، صبر، مولانا.

صبر مثنوی مولانا

نرجس کوچکی

دانشجوی کارشناسی
ارشد زبان و ادب
فارسی دانشگاه آزاد
قائم‌شهر

حسین منصوریان

استادیار و عضو
هیئت علمی دانشگاه
آزاد قائمشهر

مقدمه

ما نیز در این مقاله بر آنیم تا به اقتضای توان و بضاعت مزاجه خود یکی از مفاهیمی را که تأثیر ویژه در سیروسلوک و طریقت و معرفت دارد - یعنی مفهوم صبر - با استناد به ابیات متعدد از مثنوی واکاوی کنیم. صبر به‌عنوان یک مفهوم فرهنگی در حوزه‌های دینی و اجتماعی همواره از سوی صاحبان معرفت و خرد تأکید شده و اساساً موفقیت بشر در هر حوزه به‌رغم موانع و دشواری‌های موجود در گرو پایداری به صبر و شکیبایی بوده است و هیچ افتخار و سربلندی‌ای در هیچ حوزه‌ای اتفاق نخواهد افتاد مگر آنکه صبر و پایداری در آن لحاظ شده باشد. بالطبع، در عرفان و معرفت - که عقبه‌ای دشوار و طاقت‌فرسا را فراسوی خود دارد - نمی‌توان توفیقی حاصل نمود جز با اتکا به شکیبایی و بردباری.

مثنوی مولانا به‌عنوان یکی از برجسته‌ترین شاهکارهای ادبی در حوزه عرفان و معرفت از چنان وسعت و گستردگی و نیز ژرفا و عمق معنایی برخوردار است که به‌رغم همه کندی‌کاوهایی که تاکنون صورت پذیرفته هنوز فرصت‌های فراوانی پیش روی محققان است تا با غور و خوض در زوایای پوشیده و پنهان این اثر جاودانه، به مفاهیم بکری دست یابند و آن‌ها را در اختیار صاحبان ذوق و علاقه قرار دهند. حتی ممکن است موضوع و مفهوم واحد، بارها مورد مذاقه قرار گیرد و نگرش‌های متکثری را نیز با خود به همراه داشته باشد اما از یاد نبریم که نوع نگاه هر محقق با مفهوم حتی واحد، در قیاس با سایر پژوهشگران ممکن است تفاوت‌های بنیادین داشته باشد و نکات جدیدی را برای علاقه‌مندان باز کند.

چکیده

سرزمین پر رمز و راز هند از دیرباز توجه همسایگان را به خود جلب نموده است و برخی از ایرانیان نیز در حشر و نشر با ساکنان این سرزمین آداب و رسوم آنان را با دقت مورد واکاوی قرار داده‌اند. یکی از این رسوم سستی شدن (خودسوزی زنان هندو پس از مرگ همسر) است که در ادب فارسی نیز به آن اشاره‌هایی رفته است. این نوشتار بر آن است که نحوه اجرا و نیز دلایل برگزاری این رسم کهن هندو و سپس ممنوعیت آن، میزان آشنایی ایرانیان با آن و نیز بازتابش را در آینه ادب فارسی بررسی کند.

کلید واژه‌ها:

هند، زنان، رسم سستی (ساتی)، آگاهی ایرانیان، ادب فارسی

دکتر هادی اکبرزاده

مدرس زبان و ادب فارسی
دانشگاه آزاد مشهد

حمیدرضا اکبرزاده

کارشناس ارشد تاریخ ایران
و دبیر دبیرستان‌های مشهد

بدون شک تحمل ریاضت و سختی از یک‌سو و رضایت از همه رنج‌ها و محنت‌ها از سوی دیگر، انسان را برای یک آرمان‌گرایی محض آماده خواهد نمود. صبر مصونیت در مصیبت‌ها و معصیت‌ها را به ارمغان می‌آورد و از منظری دیگر با پایبندی به صبر در حوزه عبادت می‌توان به تعالی و عروج انسانی راه یافت. بنابراین، در این مقاله ضمن برشمردن مواضع صبر به ویژگی‌ها و مصادیق و آثار و برکات آن با استناد ابیاتی از مثنوی مولانا به اجمال اشاره می‌شود.

صبر در لغت به معنی گیاه تلخ و ناگوار است و از آن معنای تحمل و شکیبایی اراده می‌شود و در اصطلاح ترک شکایت از بلا و خویشتن‌داری و تحمل شداید، بدون شکایت به کسی و خرسندی و رضا به قضای الهی است. و از دیدگاه قرآن و حدیث، صبر به معنی استقامت و پایداری در برابر تمامی علل و عواملی است که انسان را از رسیدن به کمالی که خداوند بشر را برای آن خلق کرده، باز می‌دارند. مولانا در شش دفتر مثنوی در لابه‌لای داستان‌ها و تمثیل‌های نمادین بارها کلمه «صبر» را آورده و جنبه‌های گوناگون آن را کاویده است. صبر از دیدگاه مولانا دارای معانی متفاوتی است و نگاه وی، بازتاب‌های متفاوتی دارد و وسعت زیادی به این موضوع می‌بخشد که انسان را از معنی ظاهر، به باطن سوق می‌دهد و الهام‌بخش اندیشه‌های فردی و اجتماعی می‌شود.

صبر در مثنوی با طیف وسیعی از تعبیر و قالب‌های متفاوت به نمایش گذاشته شده است. مولانا در تفهیم و عمق‌بخشی بهتر مفهوم صبر، آن را در مقابل شتاب قرار می‌دهد و با عنوان‌های سبب کامیابی و پرتو رحمان و سپر آهنین در برابر وسوسه‌های شیطنی معرفی‌اش می‌کند. صبر یکی از تعالیم حیات‌بخش و ریشه‌ بسیاری از ارزش‌ها و کمالات معنوی انسان، معرفی شده است.

ادامه مطلب در وبگاه نشر به

بازتاب

متن کامل مقاله در وبگاه نشر به

